

שעור 8 – טבלת 'רכיבי הטיעון', העיון הראשוני בסוגיה התלמודית, חלק א

רכיבי הטיעון, ולא יכנס לעומק ההבנה של כל משנה. בכל דוגמה להלן אדון באספקט שונה של הנושא הנדון.

א. דוגמא מס' 1 – הבחנה בין מקרים שונים

משנה מסכת בבא-קמא פרק ג, משנה ג

המוציא את תבנו ואת קשו לרשות הרבים לזבלים והוזק בהן אחר, חייב בנזקו וכל הקודם בהן זכה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל המקלקלין ברשות הרבים והזיקו חייבין לשלם, וכל הקודם בהן זכה. ההופך את הגלל ברשות הרבים והוזק בהן אחר, חייב בנזקו.

הצעה ליטבלת רכיבי טיעון

הלכה	'מוסר'	'המקרה'	'הקביעה הנורמטיבית'	'הנימוק'
1	סתם משנה	"המוציא את תבנו ואת קשו לרשות הרבים לזבלים והוזק בהן אחר"	"חייב בנזקו"	אין
2	סתם משנה	"וכל הקודם בהן"	"זכה"	אין
3	רשב"ג אומר	"כל המקלקלין ברשות הרבים והזיקו"	"חייבין לשלם"	אין
4	[רשב"ג]	"וכל הקודם בהן"	"זכה"	אין
5	[רשב"ג]	"ההופך את הגלל ברשות הרבים והוזק בהן אחר"	"חייב בנזקו"	אין

דיון בדוגמה 1

(1) 'מבט טכני' – אין נימוקים לאף אחת מן ההלכות במשנה. התבצעה השלמה פרשנית לדברי ה'מוסר' בהלכות (4) ו (5).

(2) ייחוס הלכה (4) לרשב"ג יש לה על מה לסמוך בשל תוספת ואו' החיבור: "וכל הקודם בהן". ייחוס הלכה (5) לרשב"ג מוצע בזה, רק עקב עיקרון 'הסדרתיות', עיקרון שיוסבר להלן. בשל עיקרון מתודולוגי זה אנו משערים כי הלכה (5) נאמרה בשמו של רשב"ג על כל מה שמשמע מכך.

(3) במשנה זו שלש סוגי קביעות נורמטיביות: חייב בנזקו, זכה, וחייבין לשלם. האם יש הבדל בין 'חייב בנזקו' לבין 'חייבין לשלם'? בהתבסס על עיקרון 'הדווקאות' שאף הוא יתואר להלן, אנו מניחים כי יש הבדל במשמעות המשפטית של שתי הקביעות, על אף שאיננו יודעים מהו.

- (4) האם 'המקרה' ב (1) זהה/שווה ל'מקרה' (3)? האם לפנינו מחלוקת בין 'סתם משנה' לרשב"ג? האם רשב"ג מתנסח באופן כללי, ו'סתם משנה' באופן קזואיסטי ולמעשה אין מחלוקת ביניהם?
- (5) מהן דעות 'סתם משנה' ורשב"ג לגופו של עניין? האם מותר מלכתחילה להוציא את תבנו וקשו לרשות הרבים? האם רק "כשהוזק בהן אחר" מתברר למפרע כי פעולה זו אסורה? האם היא מותרת מלכתחילה בתנאי שאף אחד לא יפגע?
- (6) מהם ההבדלים המשפטיים ברכיב 'המקרה' בין (1) (3) ו (5)?
- (7) מה עומד אחר ההלכה - "וכל הקודם בהן זכה"? האם זהו קנס למוציא זבל לרשות הרבים, או עונש הרתעתי על פגיעה פוטנציאלית בזכותו של הפרט להלך בבטחה ברשות הרבים?
- (8) מדוע אין רבי יהודה הנשיא פותח את המשנה בדברי רשב"ג אביו? האם 'חתימת' המשנה כדעת אביו נושאת אופי של 'קוד הלכתי'?

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף כז עמוד א

מתני'. המוציא את תבנו וקשו לרה"ר לזבלים והוזק בהן אחר - חייב בנזקו, וכל הקודם בהן זכה; רשב"ג אומר: כל המקלקלין ברה"ר והזיקו - חייבין לשלם, וכל הקודם בהן זכה. ההופך את הגלל ברה"ר והוזק בהן אחר - חייב בנזקו.

גמ'. לימא, מתני' דלא כר' יהודה! דתניא, ר' יהודה אומר: בשעת הוצאת זבלים, אדם מוציא זבלו לרה"ר וצוברו כל שלשים יום, כדי שיהא נישוף ברגלי אדם וברגלי בהמה, שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ! אפי' תימא רבי יהודה, מודה רבי יהודה שאם הזיק - משלם מה שהזיק. והתנן, רבי יהודה אומר: בנר חנוכה - פטור, מפני שהוא ברשות; מאי לאו משום רשות בית דין! לא, משום רשות מצוה; דתניא, רבי יהודה אומר: בנר חנוכה - פטור, מפני שהוא רשות מצוה. ת"ש: כל אלו שאמרו מותרין לקלקל ברשות הרבים, אם הזיקו - חייבין לשלם, ורבי יהודה פוטר! אמר רב נחמן: מתני' - שלא בשעת הוצאת זבלים, ור' יהודה היא.

רב אשי אמר: [דף ל עמוד ב] תבנו וקשו תנן, משום דמשרקי. כל הקודם בהן זכה. אמר רב: בין בגופן בין בשבחן, וזעירי אמר: בשבחן אבל לא בגופן. במאי קמיפלגי? רב סבר: קנסו גופן משום שבחן, וזעירי סבר: לא קנסו גופן משום שבחן.